

Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi

2021, 5(1): 30-46

DOI: [10.29226/TR1001.2021.247](https://doi.org/10.29226/TR1001.2021.247)

ISSN: 2587-0785 Dergi web sayfası: <https://www.yepad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sürdürülebilir Kalkınmada Kadın Girişimcilerin Rolü; Fırsatlar ve Güçlükler Üzerine Bir Araştırma: Sinop İli Örneği

Nilüfer ARSLAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, e- posta: nilufearslan78@gmail.com
ORCID ID: [0000-0003-0426-4161](https://orcid.org/0000-0003-0426-4161)

Doç. Dr. Gül ERKOL BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, e- posta: gulerkol@windowslive.com
ORCID ID: [0000-0001-9764-2883](https://orcid.org/0000-0001-9764-2883)

Öz

Çağların değişmesiyle teknolojiye, insanların alışkanlıklarında ve yaşam biçimlerinde çeşitli gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler çevreyi etkilemiş ve devamlılık için sürdürülebilirlik önemli hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında sürdürülebilir kalkınma kavramı; bugünün insanları için yeterli kaynakları sağlayıp, gelecek nesiller için de bu kaynakların devamlılığının sağlanmasını amaç edinen bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar da evlerinde gıdanın, temizliğin, düzenin devamlılığını sağlamaktadır. Evlerine maddi anlamda da devamlılık sağlamak amacıyla iş hayatına atılmışlardır. Kadınlar kendi istekleri doğrultusunda ve becerilerine yönelik işletmeler açmışlardır. Bu çalışmanın amacı; kadın girişimcilerin sürdürülebilir kalkınma kavramı açısından hangi rolleri üstlendiğini, bu kapsamda karşılaştıkları zorlukları ve önlerine çıkan fırsatları araştırmaktır. Çalışmanın evreni Türkiye’de turizm sektöründe faaliyette olan kadın girişimcilerdir. Bu çalışma kapsamında Sinop ilinde turizm alanında faaliyet gösteren kadın girişimciler incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre kadınları girişimci olmaya iten önemli etkenlerden biri maddi kazanç sağlayabilmektir. Deneyimsizlik kadınları en çok zorlayan durumlardandır. Aile ve çevrelerinden gelen tepkiler ise kadın girişimcileri etkilemektedir. Araştırmaya göre kadın girişimcilere devlet destekleri ve tanıtım için katkıların artırılması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Kadın Girişimciliği, Kadın İstihdamı, Sinop

Makale Gönderme Tarihi: 24.09.2020

Makale Kabul Tarihi: 17.01.2021

Önerilen Atıf: Arslan, N., Bayram, E, G. (2021). Sürdürülebilir Kalkınmada Kadın Girişimcilerin Rolü; Fırsatlar ve Güçlükler Üzerine Bir Araştırma; Sinop İli Örneği, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 30-46.

Journal of Management, Economic and Marketing Research

2021, 5(1): 30-46

DOI: [10.29226/TR1001.2021.247](https://doi.org/10.29226/TR1001.2021.247)

ISSN: 2587-0785 Journal Homepage: <https://www.yepad.org>

RESEARCH PAPER

Role of Women Entrepreneurs in Sustainable Development: A Research on Opportunities and Strengths: Sinop City Example

Nilüfer ARSLAN, Necmettin Erbakan University, Institute of Social Sciences, e-mail: nilufearslan78@gmail.com
ORCID ID: [0000-0003-0426-4161](https://orcid.org/0000-0003-0426-4161)

Assoc. Prof. Dr. Gül ERKOL BAYRAM, Sinop University, Tourism and Hotel Management Vocational High School,
e-mail: gulerkol@windowslive.com
ORCID ID: [0000-0001-9764-2883](https://orcid.org/0000-0001-9764-2883)

Abstract

The change of eras has brought about various developments in technology, people's habits and lifestyles. These developments have affected the environment and sustainability has become important for continuity. Accordingly, the concept of sustainable development; It can be defined as a principle that aims to provide sufficient resources for today's people and to ensure the continuity of these resources for future generations. Women also provided the continuity of food, cleanliness and order in their homes. They started their business life in order to provide financial continuity to their homes. Women have opened businesses according to their wishes and skills. The aim of this study is; The roles women entrepreneurs take by the concept of sustainable development, the difficulties they face in this context and the opportunities they encounter. The population of study in Turkey are women entrepreneurs working in the tourism sector. This study covered women entrepreneurs in the tourism sector in the province of Sinop was examined. According to the findings of the study, one of the important factors that direct women to become entrepreneurs is to gain financial gain. Inexperience is one of the most difficult situations for women. Reactions from family and environment affect women entrepreneurs. According to the research, it is necessary to increase the contributions for state support and promotion for women entrepreneurs.

Keywords: Sustainable Development, Women Entrepreneurship, Women Employment, Sinop

Received: 24.09.2020

Accepted: 17.01.2021

Suggested Citation: Arslan, N., Bayram, E, G. (2021). Role Of Women Entrepreneurs In Sustainable Development: A Research On Opportunities and Strengths: Sinop City Example, *Journal of Management, Economic and Marketing Research*, 5(1), 30-46.

© 2021 Journal of Management, Economic and Marketing Research

GİRİŞ

Çağlar değiştiğiçe, insanlar yeni bilgiler öğrenmek için çabalamışlar ve ellerindeki ürün, eşya, doğal kaynaklar gibi kaynakları verimli şekilde kullanmayı aynı zamanda gelecek kuşaklara aktarabilme hedeflemişlerdir. Daha sonraki zamanlarda bu duruma “sürdürülebilir kalkınma” ismi verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma 20. yüzyıl sonlarında önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1990’ lı yıllarda imzalanan uluslararası anlaşmalar, konferanslar ve raporlar (Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992), Gündem 21 raporu, Kahire Nüfus ve gelişme konferansı (1994), Kopenhag Sosyal Gelişme Konferansı (1995), Pekin Dördüncü Dünya Kadın Konferansı (1995) ve İstanbul Habitat 2 Konferansı (1996), Amsterdam Antlaşması (1997) sayesinde küresel bir geliştirme ve uygulama planı haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma planı; ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlardaki gelişme hedeflerinde ortak payda olarak devamlılığın sağlanmasını amaçlamaktadır. Üretimde insan gücüne olan ihtiyacın artmasıyla kadınlar çalışma hayatında yerini almışlardır. Bu aşamada kadınların girişimcilik hareketleri de başlamıştır. Kadınlar, kendilerini kanıtlama, ev ekonomilerine katkı sağlama gibi düşüncelerle iş kurmaya yönelmişlerdir. Toplumsal alışılmıştan farklı bir durum olduğu için kadınlar başlangıçta zorluklar çekmişlerdir. Ancak zamanla iş yaşamında sağladıkları başarı ve bilinirlik ile sektörün içinde rahatlıkla yer almışlardır. Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma açısından, kadın girişimcilerin katkıları, zorlandıkları alanlar, önlerine çıkan fırsatları nasıl değerlendikleri gibi konular araştırılmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Turizmle İlişkisi

Sürdürülebilir kalkınma kavramının günümüzde popülerliği artmış ve insanların önem verdiği konular arasında yer almıştır. Tanım olarak bakıldığında sürdürülebilir kalkınma; gelecek kuşakların ihtiyaçlarına zarar vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağı sunan kalkınma modelidir. Diğer bir tanıma göre; sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynağı tüketirken, gelecek nesillerin de gereksinimlerine duyarlı olan, çevresel açıdan sürdürülebilir özellikte bir kalkınma türüdür (Alagöz, 2007’den aktaran: Gürlük, 2001: 4). Sürdürülebilir kalkınma genel bir ifadeyle, her anlamda yoksulluğun giderilmesi, doğal kaynaklardan elde edilen faydanın dağılımında eşitliğin sağlanması, fazla nüfus artışının önlenmesi ve teknolojiye gelişmelerin çevre dostu olarak iyileştirilmesi gibi düşüncelerle doğrudan ilişkilendirilmektedir (Yıkamaz, 2011: 135). 1987 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland liderliğinde Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED), “Ortak Geleceğimiz” isimli bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor aynı zamanda “Brundtland Raporu” olarak da kullanılmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk defa formel olarak bu raporda geçmektedir (U. N. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future).

Sürdürülebilir kalkınmayı herhangi bir zamana bağlamadan her daim devam edecek bir ilerleme ve iyileştirme olarak kabul eden, 2000 yılında yayınlanan Sürdürülebilir Kalkınma için Ulusal Stratejiler Raporunda ise şu şekilde tanımlanmıştır; “gelecek kuşakların gereksinimlerinin tedarikinden ödün vermeksizin var olan kuşakların gereksinimlerini tedarik eden iktisadi ve toplumsal bir ilerlemedir.” (Mawhinney, 2002: 3).

Turizm, küreselleşme dolayısıyla gelişimi hız kazanan ve müşterilerin merkez olduğu hizmet sektörlerinden biridir (Bağdat, 2007: 39). Dünya genelinde gelişmekte olan ülkelerin %83’ünde ihracat gelirlerini turizm oluşturmaktadır (Bahar ve Bozkurt, 2010: 256). Turizm yeni iş alanları ve istihdam yaratırken aynı zamanda ekonomik olarak kalkınmaya da yardımcı olur. Turizm, yerleşim alanlarına uzakta olan ya da atıl durumda olan turistik değerleri ekonomiye kazandırarak sürdürülebilir kalkınmaya destek olmaktadır (Mirsanjari, 2012: 89). Sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir kalkınma arasında önemli farklılıklar olduğu ortaya çıkarılmıştır (Sharpley, 2010: 1-19). Literatür incelendiğinde “sürdürülebilir turizm” kavramının “sürdürülebilir kalkınma” kavramından daha önce kullanıldığı görülmektedir (Hardy vd. 2002: 475- 496). Sürdürülebilir kalkınma kavramı topluma turizm ile birlikte yerleşebilme olanağı kazanmaktadır. Turizm sayesinde tarihi turistik alanların bakımı, onarımı,

korunması, kültürel hazinelerin saklanması ve doğal kaynakların devamlılığının sağlanması, çevre dengesinin bozulmaması için önlemler alınması gelecek kuşakların da bu unsurlardan faydalanmasını sağlayacaktır (Yavuz ve Zığındere, 2000: 334).

Kadın Girişimciliği Kavramı

Makineleşmeyle insan gücüne olan ihtiyaç azalmıştır, ancak üretimin artmasıyla ve girişimciliğin yaygınlaşmasıyla beyin ve bilgi gücüne ihtiyaç artmıştır. İnsanlar çağdaşlaşmaya devam edip bilgi toplumu olma yolunda ilerledikleri sürece daha da artmaya devam edecektir. Bu sayede girişimciliğin yolu öncelikle yenilik yapma isteği, yeni bir şeyler ortaya çıkarma isteği ve üretim isteği ile kesişmektedir (Özkul, 2007: 344). Günümüzde “girişim” ve “girişimci” gibi kelimeler kullanılsa da geçmişte “girişim” yerine “teşebbüs”, “girişimci” yerine “müteşebbis” kelimeleri kullanılmaktaydı. Girişim; bir işin yapılabilmesi için bir eyleme yeltenme ve başlama durumunu ifade etmektedir. Girişimci kavramı ise; bu durumu yapan kişi olarak tanımlanabilir (Aytaç ve İlhan, 2007: 102). Türkçe’de ise “üstlenmek” anlamına gelir. Girişimci kişi, yeni alanlar açabilen, yeni ürünler ortaya koyabilen, yeni ürünler için yeni kaynaklar bulabilme potansiyeli olan ve yeni iş yapıları oluşturabilen bundan dolayı mevcut olandan farklı bir başlangıç yapabilen kişidir (Ballı, 2017: 148).

Toplumda egemen olan erkek gücü de bu değişimler sonucunda farklılaşmıştır. Kadınlar da çalışma ortamında kendilerine yer edinmeye başlamışlardır (Jalbert, 2000: 7). Kadınlar günlük hayatta ev içerisinde ve ev işlerinde görevliyken, ev dışında çalışma fırsatı bulmuşlardır.

Literatür incelendiğinde kadın girişimcilere yönelik araştırmaların artış gösterdiği görülmektedir. Kadın girişimcilerin sayılarının artması ve ekonomiye sağladıkları katkı sayesinde merak konusu haline gelmiştir (Sexton, 1989: 183). Kadınların kendi istekleri doğrultusunda ve yeteneklerine yönelik işletmeler açmaları, sahip oldukları kişilik özelliklerini işlerine aktarmalarını kolaylaştırmıştır (Çelik ve Özdevecioğlu, 2001: 488). Buradan hareketle kadınların demografik özellikleri, seçtikleri işletme alanı, girişimci olmayı seçmelerindeki sebep, girişimcilik yolunda adım atarken önlerine çıkan sorunlar, çevrelerinden gelen tepkiler, idari sıkıntılar ve devlet destekleri gibi konularda çalışmalar yoğunluktadır. Bunlara ek olarak kadın girişimciler ve erkek girişimciler arasında bir karşılaştırma söz konusuysa, farklılıklarına da fazlaca yer verilmektedir. Araştırmalar sonucunda kadın girişimcilerin bazı belirgin özelliklerinin onları iyi bir girişimci olma konusunda tetiklediği ortaya konmuştur. Bu özellikler kendine güvenme, rekabeti sevme, amaç dışına çıkmama, sorumluluk sahibi olma, yenilikçi ve yaratıcı olma, herhangi bir şeye bağımlı kalmama olarak sıralanabilmektedir (Zapalska ve Fogel, 1998: 141). Zhao bunlara ek olarak hırslı ve azimli olma, risk alabilme, tehditleri görme ve fırsata çevirebilme, krizleri yönetebilme ve kontrol altında tutabilme gibi özellikleri de belirtmiştir (Zhao, 2005: 26).

Girişimcilikle alakalı araştırmalara bakıldığında %10’ luk bir kısmın kadın girişimciliği ile alakalı olduğu görülmektedir (Brush ve Cooper, 2012: 1-6). “Ekonomik kalkınmada kadınların rolü” isimli çalışma 1970’ te Boserup tarafından yayınlanmıştır ve kadın girişimciliği ile ilgili ilk çalışma olarak kabul edilmektedir (Gül Sallan ve Altındal, 2016: 1365). 1981’ de Babson Koleji Girişimcilik Konferansında, Hisrich ve O’ Brien tarafından sunulan çalışma kadın girişimciliği konusundaki ilk bildiri olma özelliği taşımaktadır (Goffee ve Scase, 1985). Kadın girişimciliği; evlerinden dışarda, bireysel ya da ortaklık olarak bir işletme açan, diğer kurumlarla iş birliği içinde çalışan, açılan işletmenin olağan durumundan daha ileri gitmesini sağlayan, bu amaçla işletmeye yönelik planlar oluşturan, maddi anlamda kendine bir geçim kapısı oluşturan ve bunun için her türlü riski alabilen kadın hamlecidir (Soysal, 2010: 74). Kadınların girişimciliğe atılmasında statü kazanma, özgür olma isteği, kendi parasını kazanabilme arzusu gibi pek çok etkeni sıralamak mümkündür. Bu etkenlerin en başında zorunluluk gelmektedir. Erkeklerle kıyaslandığında kadınlarda zorunluluktan dolayı bir işe girişme çok daha baskındır (Buttner ve Moore, 1997: 34-46).

Turizmde Kadın Girişimciliği

Kadınların işgücüne katılmasıyla ekonomik kalkınma, refah düzeyinin yükselmesi ve işsizliğin azalması gibi konulara fayda sağlanmıştır (Bayram, 2018: 53). Dünya Çalışma Örgütü (ILO) tarafından sunulan küresel çalışma trendleri raporuna göre dünyada 3 milyar birey çalışmaktadır. Cinsiyet olarak oranlara bakıldığında 1,2 milyarın kadın, 1,8 milyarın erkek olduğu görülmektedir (Hotel Gazetesi, 2019). Turizm sektörü doğrudan 120 milyon ve 328 milyon dolaylı yoldan istihdam ortamı yaratmaktadır (ILO, 2012). Bu rakamlar arasında %55 oranında kadınların baskınlığı bulunmaktadır. Turizm sektörü konaklama, seyahat, rekreasyon, yiyecek- içecek alanlarını kapsamaktadır. Bu alanlardan 1 milyar 235 milyon gelir elde edilmiştir (UNWTO, 2016). Sayılan bu alanların dışında küçük işletmeler aynı zamanda yerel ürünleri de içinde bulunduran, hediyelik eşyaların satıldığı dükkanlar da bu istihdamı sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu işletmelerin çoğunluğunda kadın personel bulunmaktadır. Bu alanlarda kendi işletmelerini açan kadınlar turizm sektöründe girişimci olma açısından git gide büyümektedir (Fidan ve Nam, 2012: 51-57). Turizm sektörü çok fazla sektörle ortak çalışmaktadır. Bu yüzden turizm sektöründeki gelişmeler birçok işletmeyi etkilemektedir. Ülkedeki turizm sektörünün gelişmesi sayesinde insanlar bu sektörde iş bulma fırsatı yakalayabileceklerdir. Sadece turizm alanında değil aynı zamanda bağlantılı olan birçok alanda da iş bulma anlamında imkanlar ortaya çıkacaktır (Uguz ve Topbaş, 2014: 497). Turizm işletmelerinde kadınların varlığını arttırıldığında kadınlara sosyal olma imkanı tanınırken aynı zamanda sorumlu oldukları ailelerine maddi destek sağlayabilirler, başka insanlara örnek olabilirler ve böylece birçok insanın çalışma hayatına katılımı gerçekleştirilecektir. Bu sayede kadın istihdamı artırılırken büyük ölçekte ülkelerin birbiriyle rekabet etmesi sağlanacaktır. Bu rekabet ülkelerin kalkınabilmesi için gerekli atışmeleri yapmayı üstlenmektedir (İstanbulu Dinçer vd., 2016: 382). Turizm sektörü kadınların çalışması için uygun bir alandır. Kadınlar işçi ya da işveren konumunda olabilmektedir (Tajeddini vd., 2017: 56). Kadınların eğitim almasıyla birlikte turizmde vasıflı eleman artışı yaşanmıştır ve bu sayede kadınlar üst mevkilerde görev alabilmişlerdir. Daha önceki zamanlarda kadınlar sadece evde ürettikleriyle yetiniyordu ancak girişimcilik faaliyetlerine devletin de destek vermesiyle kadınlar bu becerilerini sosyal olarak da yürütmeye başlamışlardır (Çiçek vd.: 2017: 228-234).

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma kapsamında kadın girişimcileri değerlendirmektir. Kadınları girişimci olmaya iten sebepleri, kadın girişimcilerin başarı ve başarısızlıklarına etki eden faktörleri, önlerine çıkan engelleri ve nasıl aştıklarını saptamak çalışmanın diğer amacıdır. Kadın girişimcilerin "girişimcilik özellikleri", "girişimci olma sebepleri", "başarı ve başarısızlıklarına etki eden faktörler", "sürdürülebilir kalkınmaya ve bölgesel kalkınmaya katkıları" alanlarında sorular sorarak bu konulardaki düşünceleri öğrenilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmada kadın girişimcilerin rolü üzerine yapılan literatür taramasında Sinop ilini kapsayan bir çalışmaya rastlanmaması sebebiyle bu araştırma önem arz etmektedir. Bu çalışmanın verileri 2019 yılında toplanmıştır. Kuzey' in incisi diye bilinen Sinop ili son dönemlerde gelişmesiyle fazla turist çekmektedir. Şehre turist gelmesi insanlara yeni iş kolları için fırsatlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda kadın girişimcilerin sürdürülebilir kalkınmaya katkıları, etkileri araştırılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinin sebebi; belirlenen alandaki katılımcı sayısının az sayıda bulunmasından dolayı daha geniş ve detaylı şekilde incelenmek istenmesidir. Araştırma da kullanılan nitel araştırma yöntemi görüşme tekniğine yardımcı olarak literatür ve gözlem de yapılmıştır. Veri analizi yöntemi olarak da betimsel analiz kullanılmıştır. Konuya yönelik hazırlanan görüşme soruları katılım cılara yöneltilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmaya ne gibi katkılarının olduğu, kadın girişimci olmanın avantajları ya da dezavantajları, zorlukları, başarı ve başarısızlık etkileri, Sinop ve turizm hakkında görüşlerine başvurulmuştur. Elde edilen veriler nitel araştırma yaklaşımına uygun analiz edilmiştir. Türkiye' de turizm sektöründe faaliyette olan kadın girişimciler çalışmanın evrenidir. Çalışmanın örneklemini olarak Sinop ilinde turizm alanında faaliyet gösteren kadın girişimciler belirlenmiştir. Soru

formu; Mesci vd. (2018) ve Erkol Bayram'ın (2018) çalışmalarından uyarlanmıştır. Görüşmeler; 2 Mart-31 Mayıs tarihleri arasında Sinop ilinde turizm alanında faaliyet gösteren kadın girişimciler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Kadın girişimciler ile mülakatların gerçekleştirileceği dönemde dünya çapında etkili olan Covid- 19 salgını Türkiye sınırları içerisinde de görüldüğü ve yayılmaya başladığından dolayı görüşmeler planlanan zamandan daha uzun sürede tamamlanmıştır. Çalışma için ulaşılabilecek katılımcı sayısı bu salgından dolayı gerçekleştirilememiş ve 10 kişi ile sınırlı kalmıştır. Her katılımcı ile ortalama görüşme süresi 45 dakika olmuştur. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme yapılamayan katılımcılar ile telefon üzerinden ya da online görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak katılımcının kendi isteği ile katılmasına ve turizm alanında faaliyet göstermesine dikkat edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları kısmında; 10 katılımcı ile gerçekleştirilen mülakat sonuçlarına yer verilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılara ilişkin demografik veriler ve açık uçlu sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 1. Kadın Girişimcilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

No	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Meslek	Faaliyet Alanı	Çalışma Süresi	Personel Sayısı
K1	55	Lise	Evli	3	Esnaf, İşletmeci	Otel	12	150
K2	58	Lise	Evli	2	Ev Hanımı	Hediyelik Eşya	15	15-20
K3	34	Üniversite	Evli	2	Peyzaj Mimarı	Kafe	4	6
K4	37	Üniversite	Evli	-	Öğretmen	Hediyelik Eşya	7	3
K5	52	Üniversite	Evli	1	Hemşire	Hediyelik Eşya	5	8
K6	61	Üniversite	Evli	2	Öğretmen	Hediyelik Eşya	11	2
K7	48	Üniversite	Evli	1	Mali Müşavir	Otel	16	80
K8	70	Ortaokul	Evli	4	Ev Hanımı	Lokanta	18	9
K9	40	Lise	Bekâr	1	Sporcu/ İşletmeci	Restoran	13	15
K10	33	Lise	Bekâr	2	Esnaf	Pansiyon	5	13

Tablo 1' e göre katılımcıların yaş aralığı 33-70 yaş arasındadır. Görüşmelerin tamamı işletme sahipleriyle yapılmıştır. Katılımcıların tamamı Sinop doğumludur ve burada ikamet etmektedir. Katılımcıların 5'i üniversite mezunu; 4'ü lise mezunu; 1' i ortaokul mezunudur. Ancak hiçbir katılımcı turizm eğitimi almamıştır. Katılımcılardan 8'i evli; 2'si bekârdır. 1 katılımcının çocuğu yoktur, bunun dışında katılımcıların çocuk sayıları 1 ile 4 arasında değişmektedir. Girişimci kadınların işletmelerini açmadan önceki meslekleri esnaflık, işletmecilik, ev hanımlığı, öğretmenlik, peyzaj mimarlığı, hemşirelik, mali müşavirlik, sporculuk olarak değişmektedir. Kadınların girişimde buldukları faaliyet alanları 4'ü hediyelik eşya; 3' ü otel/ pansiyon, 3'ü kafe/ restoran/ lokanta şeklindedir. Kadınların faaliyet alanlarında çalışma süreleri 4- 18 yıl arasındadır. 0- 5 yıl 3 katılımcı; 6-10 yıl 1

katılımcı; 11-15 yıl 3 katılımcı; 16 yıl ve üzeri ise 2 katılımcıdır. Katılımcıların işletmelerindeki personel sayısına bakıldığında ise en az 2 ve en fazla 150 personel çalıştırdıkları görülmektedir.

Tablo 2. Maddi ve Manevi Destek Alınıp Alınmadığına İlişkin Veriler

Maddi Destek	Evet	K3, K4, K6, K7, K8, K10
	Hayır	K1, K2, K5, K9
Manevi Destek	Evet	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K9, K10
	Hayır	K3, K8

Tablo 2’ de kadın girişimcilerin manevi anlamda çevre ve aile desteği alıp almadığı ve maddi olarak devletten ya da çeşitli kurum/ kuruluş/ dernekten destek alıp almadığı verilmiştir. Maddi destek konusunda katılımcılar incelendiğinde 7 katılımcı herhangi bir kurumdan ya da devlet desteği almıştır. 3’ ü ise herhangi bir devlet desteği almamıştır. Bunun yerine kendi birikimlerini kullanmıştır ya da ailesinden yardım almıştır. Manevi destek konusunda ise katılımcıların 8’ i çevresinden ya da ailesi tarafından desteklendiğini belirtmiştir. 2 katılımcı ise kimseden manevi destek görmediğini söylemiştir. Katılımcıların bu konuya yönelik verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir;

“Zaten içimden gelen bir heves vardı, kendi kendime bir şeyler başarmak istiyordum. Ailem ve eşim bu hevesimi gördü çok destek verdi. Daha öncesinden gelen maddi kazançların olduğu için ailemden ya da devletten maddi destek almadım.” (K1).

“Aslında ailem bu konuya biraz sert çıktı. Gül gibi mesleğin var, üniversite okudun yazık olur dediler. İstemediler, ben kendi isteğimle başardım. KOSGEB’ ten kadın girişimci desteği aldım.”(K3).

“Zaten zorunluluktan emekli olmuşum. Psikolojimin bozulmaması için bir şeyler yapmalıydım. Ailem en büyük destekçim oldu. Bunun yanı sıra eşimle ortak hesabımızdaki parayı kullandım.” (K5).

Tablo 3. Kadınları Girişimciliğe Yönlendiren Nedenlere İlişkin Veriler

No	Kadınların Girişimci Olma Sebepleri
K1	Boş oturmamak, para kazanmak, başarma, kendini gerçekleştirme, örnek olma.
K2	Hayalini gerçekleştirme, boş kalmamak, Sinop’ ta ilk olma, sanatı unutturmama.
K3	Aileye yakın olma, çalışma saatlerinin uygunluğu, Sinop’ u fırsat olarak görme.
K4	Kendini ait hissetme, patron olma, statü kazanma, çalışma saatlerini belirleme.
K5	Kafa dağıtmak, boş kalmamak, sosyalleşme, para kazanma, örnek olma.
K6	Bir uğraş edinme, bilgileri kullanma, faydalı olma, öğretmeyi sevme.
K7	İlgi, baba mesleğini devam ettirme, para kazanma, insanlara yardım etme.
K8	Maddi yetersizlik, kendini kanıtlama, evde boş oturmama.
K9	Bağımsızlık kazanma, muhtaç olmama, kendi işinin patronu olma, heves.
K10	Heves, maddi kazanç, girişimci olma isteği, Sinop’u yatırım aracı olarak görme.

Tablo 3 incelendiğinde kadınları girişimci olmaya yönlendiren nedenler görülmektedir. Genel olarak kadın girişimcilerin verdiği cevaplar aynı doğrultudadır. Boşta kalmamak, ekonomik ve sosyal bağımsızlığını kazanmak, maddi sebepler, evde kapalı kalmamak, çalışmayı sevmek, başka kadınlar

örnek olmak, iş imkanı sağlamak ve insanlara yardım etmek, başarılı olma arzusu, para kazanma isteği, faaliyet gösterdiği alana ilgi duyma, merak duygusu, aile mesleğini devam ettirme, kendi işini kurma-yönetme, kendi işinin patronu olma, yaşadığı ilde ilk gerçekleştirme, bulunduğu ili yatırım aracı olarak görme, bilgi- becerilerini kullanma, hayalini gerçekleştirme, hevesi olma, sanatını unutturmama, aileye yakın olma, çalışma saatlerini ve koşullarını ayarlayabilme, kendini ait hissetme, statü sahibi olma, sosyalleşme, kafa dağıtma ve stres atma, bir uğraş edinme, kendini kanıtlama, muhtaç olmama, girişimci olma isteği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Bu iş çocukluğumdan beri hayalimdi. Bende hayalimi gerçekleştirmek istedim. Bu yüzden bu dükkânı açtım. Ayrıca çocuklar evlendikten sonra evde boş boş oturmak istemedim. Ayrıca benim bu dükkânı açtığımda doküma ürünlerini hediye olarak satan yoktu. Sinop’ ta ilk olmak istedim. Üstelik bu benim sanatım doküma yapıyorum ben gençlerin bunu unutmaması gerek. Bizim özümüz bu.” (K2).

“Emekli olduktan sonra boşluğa düşmüştüm. Bunu ortadan kaldırmak istedim. Ayrıca kız meslek lisesinde öğrendiğim bilgileri de kullanmanın vakti gelmişti. Dükkânı açtığımda hiçbir şeyim yoktu. Dükkân kendini tolare etsin, emekli ikramiyeme dokunmayayım diye açtım aslında. Ayrıca bir şeyler yapmam lazım hem çevreye hem de kendime faydalı olmalıyım diye düşündüm. Öğretmenlikten gelen öğretim arzusu da işin içinde tabii.” (K6).

Tablo 4. Kadın Girişimcilerin Problemlerine Yönelik Veriler

No	Kadın Girişimcilerin Problemleri
K1	Çocuğundan vakit çalmak, kadın olduğu için dışlanma, deneyimsizlik.
K2	Ev hayatından işe geçiş süreci, tecrübesizlik, diğer esnaflardan gelen kıskançlık.
K3	Şehir imkânlarının yetersizliği, yeni iş yeri açma, desteksizlik, maddi tatminsizlik.
K4	Ailesel problemler, toplum baskısı, çalışma hayatındaki erkek egemenliği.
K5	Maddi imkânsızlık, diğer kadınların engelleri, devlet destek görememesi.
K6	Nesle ayak uydurma, farklı bir sektöre atılma, saygısızlık.
K7	Yoruculuk, tüm zamanını alması, aileye vakit ayıramama, sezonluk iş, güvensizlik.
K8	Yeni ortama girmek, ticaret bilmemek, iletişim bozukluğu, tanınmama.
K9	Şehrin şartları, personel bulamama, insanların kıskançlığı ve olumsuz tavırları.
K10	Bilgisizlik, deneyimsizlik, çocuklarını yalnız bırakma, sosyal hayatın olmaması.

Tablo 4’ te kadın girişimcilerin karşılaştığı problemler yer almaktadır. Bu problemler ailevi ve kişisel ya da içsel faktörler olarak karşımıza çıkarırken çevresel faktörler de çok etkilidir. Kadınların girişimci olarak karşılaştığı sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir; “işin kurulma aşamasındaki zorluklar”, “ev hanımlığından yeni bir iş koluna geçiş”, “deneyimsizlikten doğan sorunlar”, “iletişim problemleri”, “tanınmama kaynaklı sorunlar”, “cinsiyet ayrımcılığının yarattığı problemler”, “dışlanma, sermaye yetersizliği ve maddi zorluklar”, “personel eksikliği”, “ev ve iş arasında kalma”, “ailevi problemler”, “diğer esnaflar tarafından çıkarılan problemler”, “şehirdeki imkânsızlıklar”, “aileden ya da çevreden manevi destek görememe”, “maddi olarak beklenen kazancı elde edememe”, “toplum tarafından baskı altında tutulmak”, “geçmişten gelen iş hayatındaki erkek egemenliğinin yıkılmaması”, “diğer kadınların başka bir kadının başarılı olmasını istememesi”, “belediyelerden ya da devletlerden maddi anlamda destek görememesi”, “yeni neslin ihtiyaçlarına ayak uyduramama”, “saygısızlık yapılması”, “yorucu bir iş olması”, “tüm zamanının işi için harcanması”, “aileye vakit ayıramama”,

“mevsimlik olarak iş artışı”, “müşterilerden ya da çevre esnaflardan gelen güvensizlik”, “bilgisizlik”, “sosyal hayatın olmaması”. Katılımcılar karşılaştıkları problemleri şu şekilde belirtmiştir; “Aileden kaynaklı problemler bence en önemliler. Herkes garanti bir maaş beklentisi içine giriyor. Bu yüzden beni vazgeçirmeye çalışan çok oldu. Toplumsal baskının olması insanı en çok zorlayan durum. Çalışma hayatındaki erkek egemenliği algısının yıkılmamış olması da bu konuda etkili.” (K4).

“Eşimle ortak hesabımızdaki parayı kullandım ancak yeterli olmadı. Maddi imkansızlıktan dolayı istediğim kadar büyük bir yer açamadım. Farklı bir alana girdiğim için deneyimsizlik zorladı. Etrafımdaki diğer kadımlar beni engellemeye çalıştılar. Maddi olarak yetersiz kaldığımda devlet kredilerine ve hibelere başvurmuştum ama bir sonuç alamadım. Bu açıdan geliştirme yapılmalı.” (K5).

Tablo 5. Kadın Girişimcilerin Başarı Faktörlerine İlişkin Veriler

Başarı Faktörleri	Katılımcı Sayısı
Planlı, düzenli olma.	K1, K5
Sorumluluk sahibi ve disiplinli olma.	K1
İletişim becerilerinin gelişmiş olması.	K1, K6
Samimiyet ve anaç yapı.	K1, K6
Tanınmış olma.	K1, K5, K7
Güven duyma, kadına güvenme.	K1, K9, K10
Başaracağına olan inanç.	K2, K5, K8, K9
İlgi duyulan alanda çalışma.	K2, K6, K9, K10
Kendini ispatlama çabası.	K3
Hevesli, istekli, azimli olma, girişimci ruh.	K4, K6, K8, K9, K10
Beceri ve çok yönlü olma.	K4, K7
Bilgi, deneyim sahibi olma.	K6, K7
Örnek olma.	K2, K5, K8
Bulunulan şehirde iyi/ tek olma.	K2, K7, K9

Tablo 5’ te kadın girişimcilerin başarılarına etki eden faktörler sıralanmıştır. Kadın girişimciler ile yapılan görüşmeler esnasında verilen cevaplar tabloda görüldüğü gibi işaretlenmiştir. “Hevesli, istekli, azimli olma ve girişimci ruha sahip olma” ifadeleri 5 katılımcı tarafından en çok tekrar edilen ifade olmuştur. İkinci en çok tekrar edilenler 4’ er katılımcı ile “başaracağına olan inanç” ve “ilgi duyulan alanda çalışma” ifadeleri olmuştur. Daha sonrasındaki ifadeler ise sırasıyla şöyledir; 3’ er katılımcı ile “tanınmış olma”, “güven duyma, kadına güvenme”, “örnek olma” ve “bulunulan şehirde iyi olma ya da ilk/ tek olma”. 2’ şer katılımcı ile “planlı, düzenli olma”, “iletişim becerilerinin gelişmiş olması”, “samimiyet ve anaç yapı”, “beceri ve çok yönlü olma”, “bilgi, deneyim sahibi olma”. 1’ er katılımcı ile “sorumluluk sahibi ve disiplinli olma” ve “ Kendini ispatlama çabası”. Tabloda yer almayan ifadeler ise “çalışmayı sevmek”, aile ve çevre desteği” ve “kadın girişimcilere verilen destekler” şeklindedir.

Tablo 6. Kadın Girişimcilerin Başarısızlık Faktörlerine İlişkin Veriler

Başarısızlık Faktörleri	Katılımcı Sayısı
Hor görülme, küçümsenme.	K1
Güvensizlik	K1

Çevre esnaflardan gelen ifadeler, eleştiriler.	K1, K4, K6
İş yeri/ dükkan bulma sıkıntısı.	K1, K8
Başaramama/ parayı kaybetme korkusu.	K2
Ailevi sorunlar/eş ile anlaşamama.	K3
Tatmin olamama/ motivasyon düşüklüğü.	K4
Takdir edilmeme/ desteklenmeme.	K4
Deneyimsizlik/ bilgisizlik/ ticari dili bilmeme.	K5, K8
Yeni sektöre giriş.	K5
Mevsimsel dalgalanmalar/küresel hastalıklar	K7, K9
Tanınmama.	K8
Maddi imkansızlık.	K8

Tablo 6' da kadın girişimcilerin başarısız olma sebepleri verilmiştir. En çok tekrar edilen ifade 3 katılımcıyla "çevre esnaflardan gelen ifadeler ya da olumsuz eleştiriler" olmuştur. İkinci en çok tekrar edilen ifadeler 2' şer katılımcıyla "iş yeri/ dükkan bulma sıkıntısı", "deneyimsizlik/bilgisizlik/ ticari dili bilmeme", "mevsimsel dalgalanmalar/ küresel hastalıklar" olmuştur. Daha sonraki ifadeler 1' er katılımcı ile "hor görülme, küçümsenme", "güvensizlik", "başaramama/ parayı kaybetme korkusu", "ailevi sorunlar/eş ile anlaşamama", "tatmin olamama/ motivasyon düşüklüğü", "takdir edilmeme/ desteklenmeme" olmuştur. Tabloda yer almayan ifadeler ise şu şekildedir; "eğitim durumu yetersizliği", "yaşanılan şehrin şartları", "cinsiyet ayrımcılığı", "tanıtım eksikliği", "aileye vakit ayıramadığı düşüncesinin verdiği huzursuzluk". Katılımcıları başarısızlığa iten faktörlerin çevreden kaynaklandığı tablodan anlaşılmaktadır.

Katılımcılar başarı ve başarısızlıkları hakkında şu görüşlere sahiptirler;

"Kadınların çalışkanlığı, istekli, azimli ve girişimci ruha sahip olması en büyük etken bence. Erkeklerin yaptığı birçok işi kadınlar yapabilirler. Bunun sebebi kadınların çok becerikli olmaları ve farklı işleri bir arada yapabilmeleri yeteneğidir. Başarısız olma endişesi içine girme çok kötü bir ruh hali. Özellikle çevredeki insanların akbaba gibi o insanın başarısız olmasını beklemesi insanı demoralize eden bir davranış. Tatmin olamama, motivasyon düşüklüğü, takdir edilmeme de başarısızlıkla sonuçlanıyor maalesef." (K4).

"Ben başarılı olduğumu düşünüyorum. Özellikle Sinop' un otele ihtiyacı var. Bu iş için Sinop akıllıca bir yatırım alanı. Mali müşavir olduğum için parasal işleri çok iyi biliyorum zaten. Bu konudaki bilgimi otelde kullanıyorum. İstekli olmamın da fazlaca faydası var açıkçası. Otelin önceki sahibinin babam olması ve onun çevrede bıraktığı iyi izlenim ve tanınmış olmanın büyük kolaylığı oldu bana. Mevsimsel dalgalanmalar bu işin cazibesi ya da dış ülkelerle olan sıkıntılar, korona virüs gibi küresel salgınlarda en çok etkilenen sektörlerdeniz." (K7).

Tablo 7. Kadın Girişimci Olmanın Avantajları ve Dezavantajlarına Yönelik Veriler

Avantajlar	Dezavantajlar
Kadınlara daha fazla destek verilmesi.	Kadınların psikolojilerinin hassas olması.
Çevredekilerin daha kibar davranması.	Stres, yorgunluk seviyesinin yüksek olması.
Kadınların çok yönlü düşünebilmesi.	Daima başaramama korkusu/endişesi.
Kadınların kompleksi olmaması.	Çevrenin güvensizliği.
Kadınlar için hibe oranlarının fazla olması.	Fizyolojik dayanıksızlık.
Devlet işlerinde kadınların çoğunluğu.	Kazanma/ kaybetme riskinin yüksekliği.

Kadınların daha girişken olması.	Cinsiyet ayrımcılığı.
Kadınları anne olarak düşünmek/ görmek.	Aile ve iş için çok fazla yükü üstlenmek.
Kadınlarla daha kolay bağ kurmak.	Erkek ve kadın arasındaki sosyal eşitsizlik.
Diğer kadınlara örnek olma şansı.	Sosyal hayatın olmaması.
Kadınların sahip oldukları özellikler (anaç yapı, samimiyet, temizlik, düzen).	Aileye daha az vakit ayırabilme.
Çevrenin baskıları.	Tüm günü kapsayan çalışma saatleri

Tablo 7' de kadın girişimci olmanın avantajları ve dezavantajları verilmiştir. Tablo kadın girişimcilerin verdiği cevaplar doğrultusunda oluşturulmuştur. Avantajlar kısmı incelendiğinde kadınların üzerine yüklenmiş özelliklerden dolayı girişimcilik için bir takım avantajlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu avantajlara ek olarak "sosyalleşmeye daha fazla olanak sağlama", "kadınların gelirlerinin daha fazla olması", "ekonomik katkı", "bağımsızlık", "güven sağlama", "kendine güvenme", "çalışanlarla ve müşterilerle daha iyi diyalog kurma", "kadınlara devlet katkısı yapılması" sayılabilmektedir. Dezavantajlar kısmında ise çevreden ve aileden gelen negatif etkilerin yanı sıra kadınların fiziki yapılarından kaynaklanan dezavantajlar olduğu anlaşılmaktadır. Tabloda verilen dezavantajlara ek olarak "yeni bir dükkan bulamama endişesi", "kadın işletmeciye olan güven eksikliği", "işini büyütememe kaygısı", "kadın işi- erkek işi ayrımı olması", "kadın olduğu için bazı işlere cesaret edememe" gibi dezavantajlar da bulunmaktadır.

Görüşme yapılan kadın girişimcilerin avantajlar ve dezavantajlar konusundaki düşünceleri şu şekildedir;

"Çok yoruluyorum ama çok seviyorum işimi. Güzel satış yaptığım zaman daha rahat oluyorum. Burada işler ters gittiğinde moralim bozuluyor. Bu beni biraz psikolojik olarak etkiledi. Müşterilerle uğraşırken stres atıyorum. Ama burada yeni insanlarla tanışıyorum. Sosyalleşiyorum. Amerika' dan, Hollanda'dan, İtalya'dan, İngiltere'den bir sürü yabancı arkadaş edindim. Evde otursam yapamazdım. Ancak beklediğim parayı kazanamadım." (K2).

"Çocuğuma az vakit ayırabildiğimi düşünüyorum sürekli. Esnaflar tarafından çok şikayet edildim. Çünkü iyi olduğum için beni indirmeye çalıştılar. Ancak onların bu tavır çabucak ruhsat almama yardımcı oldu. Düşmanların iyi ki var. Onlar beni bu kadar başarılı yaptılar. Bu iş beni dışa dönük biri yaptı. Gelen müşteriler bana karşı daha kibarlar. Ben diğer kadınlara da örnek oluyorum. Kocası tarafından itilen zorlanan kadınları görürsem onların masasına gidip bu restoranı açma hikayemi anlatıyorum." (K9).

Tablo 8. Sinop İlinde Kadın Girişimcilerin Faaliyette Bulunduğu Alanlara Yönelik Veriler

Faaliyet Alanı	Katılımcı Sayısı
Yiyecek- içecek sektörü (restoran/ kafe/ pastane/ gıda)	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10
Yöresel ürünler	K1, K2, K5, K6, K7, K8
Ev yapımı ürünler	K1, K2, K6, K8
Tuhafiye	K1, K2, K8
Giyim sektörü (butik/ mağaza/ tekstil)	K1, K4, K5, K7, K9, K10
Kuaför/ güzellik salonları	K1, K5, K6, K7, K9
El sanatları/el işleri	K2, K4, K5
Hediyelik eşya	K1, K3, K4, K5, K9
Otel/ pansiyon işletmesi	K2, K3, K6, K9, K10
Temizlik	K8, K10

Spor salonları

K5, K9

Tablo 8’ de Sinop ilinde kadın girişimcilerin faaliyette buldukları alanlar verilmiştir. Katılımcıların görüşlerine göre tablo oluşturulmuştur. Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların tamamı kadınların “yiyecek- içecek sektöründe” faaliyette bulunduğu yönünde hemfikir olmuştur. 6’ şar katılımcıyla “yöresel ürünler” ve “giyim sektörü (butik/ mağaza/ tekstil)” ikinci sırada katılımcılar tarafından tekrar edilmiştir. Sırasıyla daha sonraki faaliyet alanları şu şekildedir; 5’ er katılımcı ile “kuaför/ güzellik salonları”, “hediyelik eşya”, “otel/ pansiyon işletmesi”; 4 katılımcı ile “ev yapımı ürünler”; 3’ er katılımcı ile “tuhafiyeler”, “el sanatları/ el işleri”; 2’ şer katılımcı ile “temizlik” ve “spor salonları” katılımcılar tarafından söylenmiştir. Tablodaki alanlara ek olarak “tarım”, “eğlence sektörü”, “yerel pazarlardaki satış”, “catering”, “kuyumculuk- aksesuar” alanları da katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Tablodan anlaşıldığı üzere kadın girişimciler gözlemleriyle ve kendi faaliyet alanlarından da hareketle çevredeki kadınların girişimde bulunduğu sektörleri belirtmiştir. Kadınların tercih ettikleri alanlar birbirine benzemektedir. Kadınların girişimde bulunduğu alanlar kendi ilgi duydukları alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar genel anlamda zorlanmayacakları, ekonomik olarak kalkınmayı sağlayabilecekleri, kolay olarak para kazanabilecekleri, ailelerine destek olabilecekleri alanları tercih etmişlerdir. Katılımcı kadın girişimcilerin bu konudaki görüşleri şu şekildedir;

“Yiyecek içecek sektörü açık ara öndedir. Bunun dışında tarım, örgü- dantel el işleri, yöresel ürünler, hediyelik eşya ve giyim eşyaları üzerine kadınlar yoğunlukta.” (K4).

“Pansiyonculuk ya da otelcilik, yiyecek- içecek, catering, giyim, kuyumculuk- aksesuar, güzellik, temizlik.” (K10).

Tablo 9. Sinop İlinde Kadın Girişimcilerin Sürdürülebilir Kalkınmaya Katkıları Olup Olmadığına Dair Veriler

İfadeler	Katılımcı Sayısı
Evet, düşünüyorum.	K1, K2, K4, K5, K6, K7
Hayır, düşünmüyorum.	K3, K8, K9, K10

Tablo 9’ da kadın girişimcilere Sinop ilinin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. 10 katılımcıdan 6’ sı katkı sağladığını düşündüğünü söylerken, 4 katılımcı katkı sağlayamadığını düşündüğünü belirtmiştir. Bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağladığını düşünen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir; “Sinop’ a özgü mesleğin unutulmamasını sağlamak için elemanlar yetiştiriyorum.”, “Mesleğin tanıtımını yapmak için fuarlara katılıyorum.”, “Ekoturizm adına bir işletme açtım.”, “Yöresel yemekleri sunarak onları tanıtmaya çalışıyorum.”, “Restoranımda çevre dostu malzemeler kullanıyorum.”, “Yöresel ürünleri turistik ürünler haline getirip satışını ve tanıtımını yapıyorum.”, “Yöresel ürünleri ve kültürü etrafıma (müşterilerime) tanıtmaya çalışıyorum.”, “Otelimi Sinop’un kültürüne göre dizayn ettim.”, “Farklı şubeleri açarak istihdam yaratıyorum.”. Bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağladığını düşünen katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Tabii ki düşünüyorum. Sinop’ un el sanatlarını tanıtıyorum. Bunun için fuarlara katılıyorum. Radyo yayımlarına katılıyorum. Çeşitli dergilere yeni bulduğum motifleri gönderiyorum. Geleneksel el sanatlarının unutulmaması için kurslar veriyorum.” (K2).

“Düşünüyorum. Gelen turistlere Sinop hakkında bilgi veriyorum. Sinop’ un kültüründen bahsediyorum. Ayrıca kendi dükkanında da Sinop mantısı, nokulu, simiti muhakkak yer alıyor. İnsanlara ev yapımı ürünler göstererek Sinop insanının el maharetini gösteriyorum. Sinop dışındaki etkinliklere de gidiyorum. Bu sayede birçok insanın Sinop’ a geldiğini biliyorum. Ayrıca dernek başkanlığı da yapıyorum. Bu sayede de yardıma ihtiyacı olan kadınlara ulaşıyoruz. Girişimci olmalarına yardım ediyoruz.” (K5).

Sinop’ un kalkınmasına katkıda bulunamadığını düşünen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir; “Pek çok insanın yiyecek- içecek sektöründe yer alması.”, “Beklediğim kitleler dışındakilere hizmet vermeye

başladım - fazla para dışında- bunun bir faydası yok.", Sinop' un kalkınmasına illa ki bir ucundan faydam vardır ancak benim sektörüm sürdürülebilirliği yok eden tarafta gibi.", "Şehir çok küçük ve gelişmemiş," Yaşlı nüfus çok fazla bana destek veren yok ne yazık ki.", "Benim tek başına bir faydam yok, diğer girişimcilerle belki.". Bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamadığını düşünen katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

"Düşünmüyorum. Gelişmiş bir şehirde olsaydım çok daha fazla para kazanabilirdim. Farklı şubeleri açabilirdim. Belki zincir bir marka olabilirdim. Bu şartlarda maalesef ki bir katkım yok." (K9).

"Düşünmüyorum. İnsanlar sadece buraya benim için gelmiyor. Bundan dolayı bu şehre benim sayemde para bırakmıyor. Ayrıca devamlılık için yaptığım bir faaliyet yok." (K10).

Tablo 10. Sinop ilinin Kadın Girişimciler İçin Uygun Olup Olmadığına Yönelik Veriler

İfadeler	Katılımcı Sayısı
Evet, uygun.	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K9
Hayır, uygun değil.	K3, K8, K10

Bu konu başlığı altında katılımcılara Sinop ilinin kadın girişimciler için uygun bir şehir olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların 7' si Sinop ilinin kadın girişimciler için uygun bir şehir olduğunu belirtmiştir. 3 katılımcı ise Sinop ilinin uygun olmadığı konusunda hemfikir olmuştur. Sinop ilinin uygun bulan katılımcıların fikirleri şu yöndedir; "şehrin ve insanların modern oluşu", "kadınlara saygı ve desteğin oluşu", "şehrin küçüklüğünün avantajı", "herkesin birbirini tanınması", "kadınların özgür olması", "belediye tarafından kadınların desteklenmesi", "Sinop'lu kadınların becerikli ve girişken olması", " Sinop' a yazları turist gelmesinden kaynaklı işlerin açıklığı", "şehrin ve insanların rahatlığı", "okumuş insanların çoğunlukta olması". Ancak uygun bulan katılımcıların da Sinop ilinde eksikliklerin bulunduğunu söyledikleri bazı noktalar vardır. Katılımcılar bu eksiklikleri şu şekilde ifade etmişlerdir; "açılan dükkan için malzeme bulma biraz sıkıntılı", "şehrin küçüklüğünden kaynaklı imkanların kısıtlı olması", "yaşlı nüfus fazlalığı", "köyde yaşayan nüfusun fazlalığı", "ruhsatı kadında olan bir yeri erkeğin işletmesi", "dışarı açılma yok bunun yerine şehir içinde dönen bir pazar olması", rekabet ortamı yaratılmıyor", "kaynakların kısıtlı olması", " Sinop' lu olmayan insanlar için ortam uygun değil". Bu ifadelerle göre Sinop ilinin kadın girişimciler için uygun olduğunu düşünen katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

"Uygun. Evet ben bazı sıkıntılar yaşadım ama bu herkeste olacak bir durum değil. Buranın gelişmişliği kültüründe. Okumuş insan fazla burada o yüzden şimdi daha kolay. Üstelik devir değişti, olanaklar iyileşti. Devlet destekliyor, belediyeler ödenek veriyor. Her şey kadınlar sosyal olsun diye. Ama bu dediklerim Sinoplular için geçerli. Sinoplu değilse uygun bir şehir değil." (K9).

Sinop ilinin kadın girişimciler için uygun olmadığını düşünen kadın girişimcilerin sebepleri şu şekildedir; "maddi beklentiyi karşılayamamak", "belediyeden yeterli destek verilmemesi", "şehrin küçüklüğü ve gelişmemiş olması", "gelen müşterilerin para harcamayı sevmemesi", taraftarı olunan parti ve iktidar parti – politika- uyuşmazlığı", "olanakların kısıtlı olması", "işçi bulma sıkıntısı", "mevsimsel durgunluktan çok fazla etkilenmesi", "yaşlı nüfus fazlalığı", "şehrin pahalı olması", "dükkan bulma sorunu", "Sinop' lu insanların rahatlıktan boş vermişliğe şeklinde bir yaşam tarzları olması". Uygun bulan ancak olumsuz tarafları da olduğunu söyleyen katılımcılar ile tamamen uygun bulmayan katılımcıların verdiği ifadeler birbiri ile benzerlik göstermektedir. Ancak uygun bulan katılımcılar inançlı ve gerçekten isteyenlerin bir şekilde başarabileceğine vurgu yapmaktadır. Sinop ilini kadın girişimciler için uygun bulmayan katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

"Uygun değil. Çünkü Sinop küçük bir şehir. Olanaklar kısıtlı. Genişleyemiyorsunuz. İş bulmak, işçi bulmak zor. Çevredeki insanlar da size hoş bakmıyorlar. Mevsimsel durgunluğu çok yaşıyorsunuz." (K8).

Tablo 11. Sinop İlinde Turizm Sektörünün Kadın Girişimcilere Uygun Olup Olmadığına Yönelik Veriler

İfadeler	Katılımcı Sayısı
Evet, uygun.	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K9
Hayır, uygun değil.	K3, K8, K10

Bu konu başlığı altında katılımcılara Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 11’ de görüldüğü üzere 6 katılımcı Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olduğunu belirtmiştir. 4 katılımcı ise Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olmadığını belirtmiştir. Uygun olduğunu belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir; “memur emeklisinin fazla olduğu bir kent bu yüzden yabancı dil bilme oranı yüksek”, “yazın Sinop’ a çok turist gelmesi”, “kışın yaptıklarının yazın satılması”, “turistlerin kalabileceği düzgün yerler olmadığı için konaklama işletmesi açmak”, “turistik tesisler açmak”, “Sinop’un rahat ve sakin olması”, “kadınların her alanda çalıştıklarını görünce turistlerin daha çok gelmek istemesi”, “kadınların aktif olması modernlik sembolü”, “para kazanma olasılığı yüksek ve kazanılan paraların tatmin edici olması”. Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olduğunu savunan katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Uygun. Sinoplular turizme şu şekilde bakıyorlar. 45 gün turistler gelsin parasını bıraksınlar ve sonrada etrafta dağıtmadan gitsinler. İnsanlara verdikleri bir hizmet yok ancak çok pahalı hizmet satıyorlar. Nüfus yaşlı olduğu için turizm adına yeni mekanlar açtırmıyorlar ve çok zorluyorlar. Ancak işletmesini, dükkanını açan için ne mutlu. İşinizi ucuz yoldan çok para kazanarak halledebilirsiniz. Memur emeklisi bir kent olduğu için yabancı dil bilme oranı çok fazla çok fazla.” (K1).

Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olmadığını belirten katılımcıların sebepleri şu şekildedir; “çok fazla insanlarla uğraşmak zorunda olmak”, “turizm sektörü tüm zamanı tüketen bir alan”, “Sinop’ lu insanların turist sevmemesi”, “Sinop’ta turizm sektöründe çalışan insanların turistleri kızdırmaya çalışması”, “Sinop’ a bir kez gelen turistlerin ikinci kez gelmesi için bir neden olmaması”, “şehir olanaklarının kısıtlı olması”, “turiste iyi davranan insanların caydırmaya çalışılması”. Sinop ilinde turizm sektörünün kadın girişimciler için uygun olmadığını savunan katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir;

“Uygun değil. Dediğim gibi olanaklar kısıtlı. İnsanlar buraya tatile geliyor. Belirlediği yerler var. Yiyor, içiyor, eğleniyor, hediyeliğini alıyor gidiyor. Seneye geldiğinde geçen sene nerde ne yaptıysa orda onu yapıp gidiyor. Üstelik insanlarturist geldiğinde kendisinin rahatının kaçacağını düşünüyor. Bu yüzden turist istemiyor. Siz turiste iyi davranırsanız sizi caydırmaya çalışıyorlar.” (K8).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında görüşme yapılan tüm katılımcılar Sinop doğumludur ve farklı şehirlerde ikamet etmiş olsalar da işletmelerini açtıktan sonra Sinop ilinde ikamet etmeye başlamışlardır. Kadın girişimcilerin yarısı üniversite mezunudur. Belirli bir süre kendi meslekleri yapmışlardır. Ancak daha sonrasında farklı sebeplerle girişimci olmaya karar vermişlerdir. Kadın girişimcilerin çoğunluğu evlidir. Bazıları bu durumun zorluk çıkardığını belirtmiştir. Bir katılımcı haricinde tüm katılımcıların en az bir çocuğu vardır. Çocuklarının olması bazı durumlarda kadınlara sıkıntı yaratmaktadır, bazı durumlarda ise onlara örnek oldukları için gurur duymaktadırlar. Kadınların tamamı ilgi duydukları alanlarda girişimlerde bulunmuşlardır. Kadın girişimcilerin çalışma süreleri 4- 18 yıl arasındadır. Bu yıl aralığı kadın girişimcilerin yaşlarına oranla yaptıkları işlerde uzmanlaştıklarını göstermektedir. Kadın girişimcilerin çalıştırdıkları personel sayısı 2 ve 150 arasında değişmektedir. Buradan hareketle kadın girişimcilerin istihdam yaratmada büyük bir katkısı olduğu söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamında kadın girişimcilere bazı sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara yöneltilen sorulardan ilki; kadın girişimcileri girişimci olmaya yönlendiren etkenlerdir. Tüm katılımcıların verdiği cevaplar birbiriyile benzerdir. Evde boş oturmamak, aileye maddi destek sağlama isteği, girişimci olma

konusunda hevesli olma, girişimde bulunulan alana ilgi duyma, emekli olduktan sonra yeteneği olan alanlarda çalışma isteği kadınları girişimciliğe iten en önemli faktörlerdir. Katılımcıların bu konuda vermiş oldukları cevapların çoğunluğu içsel nedenlerdir. Mesci vd. (2018) çalışmasına göre; kadınları girişimciliğe yönlendiren etkenler bu çalışmadaki bulgular ile benzerdir. Para kazanma amacı, aileye maddi destek olma, çalışma isteği, girişimci olmak ya da kendi işinde çalışma arzusu bu benzer etkenlerdendir(Mesci vd., 2018: 339).

Kadınlara yöneltilen bir diğer soru ise karşılaştıkları engeller ya da sorunlar ile ilgilidir. Bu konu başlığı altında kadın girişimcilerin bir iş kolundan ya da ev hanımlığından farklı bir iş koluna atılmaları, çevreden gelen cinsiyetçi tepkiler, deneyimsizlik, ev ve aile ikilemi gibi sorunlar kadınları yıpratmaktadır. Ancak kadınların çoğunluğu bu durumun olağan olduğunu ve geçici olduğunu düşünmektedir.

Kadın girişimcileri başarıya ve başarısızlığa iten faktörler sorulduğunda aile ve çevre anahtar kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar ailelerinden, çevrelerinden gelen desteklerle motive olabilirken aynı zamanda onlardan gelen olumsuz bir yorumda demoralize olabilmektedir. Erkol Bayram (2018); çalışmasında destek konusunu aile, toplum ve kamu desteği olarak sınıflandırmıştır. Aile ya da çevresinden destek görmeyen girişimciler yollarına kendi başına ve daha kararlı şekilde devam etmişlerdir. Kamu desteği alan girişimciler diğer girişimcilerin de almalarını tavsiye etmiştir (Erkol Bayram, 2018:56-88). Bu faktörlerin yanı sıra azimli ve inançlı davranmaları, kararlı ve istekli olmaları kadınları başarıya götüren etmenlerdir. Başarısızlık konusunda ise çevre faktörü devreye girmektedir. Yaşanılan şehrin olanakların kısıtlı olması ve demografik dağılımı başarısızlıkta en büyük etkenlerdir. Başaramama kaygısı ise başarısızlığa sürükleyen bir faktördür.

Araştırma kapsamında kadın girişimcilere sorulan bir diğer soru ise kadın girişimci olmanın avantajları ve dezavantajlarıdır. Avantajlar kapsamında çoğu katılımcının ortak düşüncesi olarak kadınlara verilen desteklerin daha fazla olması ve çevredeki esnafın ya da müşterilerin kadınlara daha kibar davranması, onları daima bir anne olarak düşünmeleridir. Dezavantajlar kısmında ise alışana kadar çevreden gelen güvensizlik, cinsiyet ayrımcılığı yapan müşteri ve işletmeciler, yorgunluk ve stresin hat safhada yaşanması, aileye vakit ayıramadığı düşüncesi öne çıkan ifadelerdir. Katılımcıların kadın girişimciler için 10'da 7'sinin uygun bulduğu Sinop ili ise birçok açıdan kadınlara avantaj sağlamaktadır. Ancak bazı katılımcılar devlet ve belediye desteğinin daha fazla olmasını istemektedirler. Bu konuda kadınların yeteneklerinin ortaya çıkarılabileceği kurslar açılabilir ve kadınlar bu kurslar sayesinde meslek öğrenirken aynı zamanda para da kazanabilir. Bu şekilde halk eğitim merkezlerinin yanı sıra belediyelerden destek sağlanabilir. Bunlara ek olarak kadın girişimcilerin ya da girişimci olmak isteyen kadınların bilinçlenmesi adına devlet ve kamu kurumlarının uygun gördüğü kanallar vasıtası ile kadınlara ulaşılabilir ve tanıtımlar yapılabilir. Aynı zamanda bu şekilde kadınlar devletin, belediyelerin, çeşitli kurum/ kuruluş ya da derneklerin verdiği katkı paylarından ve maddi desteklerden haberdar olabilirler.

Araştırmanın ana konusu olan sürdürülebilir kalkınmada kadın girişimcilerin rolü ile ilgili soruda katılımcıların yarısından fazlası bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağladığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu konuda kadın girişimcilerin düşünceleri birbirine benzemektedir. Olumlu cevap veren kadın girişimciler Sinop' a özgü ürünleri sattığını, Sinop ilini ve kültürünü tanıttığını, Sinop' a özgü gelenekleri, meslekleri yaşatmaya çalıştığını belirtmiştir. Olumsuz yönde cevap veren katılımcılar genel olarak nasıl katkı sağladıklarını bilmemekle beraber katkı sağlayamadıklarını düşünmektedir. Şehrin olanaklarının kısıtlı olduğunu, pazarlamanın olmadığını öne sürmektedirler. Ayrıca tek bir girişimcinin değil toplu halde girişimcilerin faydalı olduğunu düşünmektedirler. Bu konuda belediyelerin insanları bilinçlendirici konferanslar düzenlemesi, girişimcilerin birbirlerinden haber alabilecekleri ortak kanallar oluşturması yerinde olacaktır. Tanıtım için çeşitli fuarlar, sempozyumlar organize etmesi, festivaller düzenlemesi, tüm bu etkinliklerden geniş kitlelerin haberdar olmasını ve Sinop' a bu yüzden gelmelerini sağlamaları Sinop ilinin tanıtılması için gereklidir.

KAYNAKÇA

- Aytaç, Ö. ve İlhan. (2007). Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 101-120.
- Bahar, O. ve Bozkurt K. (2010). Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizm- Ekonomik Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Analizi, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21(2): 256.
- Bağdat, B. (2007). *Yeni Ekonomi ve Yeni Ekonominin Temeli Olan İnternetin Konaklama İşletmeleri Üzerindeki Etkisi ve Bodrum Yöresinde Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ballı, A. (2017). Girişimcilik ve Girişimci Tipolojileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (29): 143-166.
- Bayram, A. T. (2018). *Turizm Sektöründe Girişimci Olarak Kadın*, Ankara: Detay Yayıncılık
- Brush, C. G. and Cooper, Y. (2012). Female Entrepreneurship and Economic Development: an International Perspective, *Entrepreneurship & Regional Development*, 1(2): 1-6.
- Buttner, E. H. and Moore, D. (1997). Women's Organizational Exodus to Entrepreneurship: Self - Reported Motivations and Correlates with Success, *Journal of Small Business Management*, 35 (1): 34- 46.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma, *1. Orta Anadolu Kongresi*, Nevşehir, 487-498.
- Çiçek, D. Zencir, E. ve Kozak, N. (2017). Women in Turkish Tourism, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31: 228-234.
- Erkol Bayram, G. (2018). Kadın Girişimciler ve Turizm: Mevcut Durum ve Sorunlar Üzerine Sinop İlinde Bir Araştırma, *İşletme Araştırma Dergisi*, 10 (2): 56-88.
- Fidan, F. ve Nam, D. (2012). Kırsal Turizmde Yeni Dinamikler: Kadın Girişimciliği- Taraklı Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 51-57.
- Goffee, R. and Scase, R. (1985). *Women in Charge: The Experiences of Female Entrepreneurs*. Boston: Allen & Unwin
- Gül, S., ve Altındal, Y. (2016). Türkiye'de Kadın Girişimciliği Serüveni: Başarı Mümkün Mü ?, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (4): 1361-1377.
- Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir Mi?, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 5 (2): 85-99.
- Hardy, A. Beeton, J.S.B and Pearson, L. (2002). Sustainable Tourism: An Overview of the Concept and its Position to Relation Conceptualisations of Tourism, *Journal of Sustainable Tourism*, 10 (6): 475-496.
- ILO (2012). *Global Employment Trends for Women*, Geneva: International Labour Office.

- İstanbulu Dinçer, F., Akova, O., Ertuğral: M. ve Çifçi, M.A. (2016). Türkiye’de Turizm Sektöründe Kadın İstihdamı: İmkanlar ve Engeller, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 1: 382.
- Jalbert, E. (2000). *Women Entrepreneurs in the Global Economy*, New Jersey: Center for International Private Enterprise.
- Mawhinney, M. (2002). *Sustainable Development: Understanding the Green Debates*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Mesci, Z., Mesci, M., Karagöz A.ve Özgenç C. (2018). “Kadın Girişimcilerin Bölgesel Kalkınmada Rolü: Akçakoca İlçesi Örneği”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (39): 399.
- Mirsanjari, M. M. (2012). Importance of Environmental Ecotourism Planning For Sustainable Development, *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 4 (2): 85-92.
- Özkul, G. (2007). Kapitalist sistemin sürükleyici aktörleri: ekonomik teoride girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 343-366.
- Sexton, D. L. (1989). *Research on Women-Owned Businesses: Current Status and Future Directions, Women-Owned Businesses*, California: Praeger Publishers.
- Sharpley, R. (2010). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8 (1): 1- 19.
- Soysal, A. (2010). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (1): 71- 95.
- Tajeddini, K. A. Vanessa, R. B. ve Mela, D. (2017). Female Tourism Entrepreneurs in Bali, Indonesia, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31: 52-58.
- Uguz: Ç. ve Topbaş, F. (2014). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Emeği: Turizm Sektörüne Betimsel Bir Yaklaşım, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (7): 497.
- United Nations. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm#I>, Erişim Tarihi: 12.12.2019
- Yavuz, E. ve Zığındere, Y. O. (2000). Sürdürülebilir Kalkınmanın Turizme Etkisi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (4): 322-334.
- Yıkılmaz, R. F. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- Zapalska, A. and Fogel, G. K. (1998). Characteristics of Polish and Hungarian Entrepreneurs, *Journal of Private Enterprise*, 19 (2): 132-144.
- Zhao, F. (2005). Exploring the Synergy Between Entrepreneurship and Innovation, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 11 (1): 25-41.